

Keywords: *Ivan Babych, family upbringing, ideas of patriotic upbringing and formation of critical thinking.*

**Черчата Лідія,
Захаржевський Олег**

**ПОБУТ РОДИНИ БАБИЧІВ
У СПОГАДОВОМУ ДИСКУРСІ**

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Полтава, Україна*

Анотація: *У статті опрацьовано тексти спогадового дискурсу, акцентованого на побуті родини Бабичів у перші роки перебування в Україні, доповнено усталені біографічні реконструкції Карлівського періоду життя відомого перекладача й педагога Івана Бабича.*

Ключові слова: *спогадовий дискурс, побут, цінності, Іван Бабич, Валентина Дремлюга, Микола Нижник, Любов Нижник,*

Сучасну епоху слушно називають часом біографічного пошуків, «коли минуле осмислюється, оцінюється, порівнюється з теперішнім через призму життя і діяльність відомих або маловідомих діячів, які завдяки своїм творчим успіхам стали символами окремих історичних періодів, що уособлюють переломні події поступу народів і цивілізацій та розвиток економіки, культури, освіти, науки тощо» [7, с. 1].

Складність процесу вивчення життєвого шляху, професійного досвіду, літературної творчості українського перекладача французького походження, поліглота, члена Спілки письменників України, педагога Івана Бабича, актуалізує використання спогадів сучасників як важливого джерела дослідження його біографії, інформативно-пізнавальний потенціал якого є незаперечним.

Спогади, нотатки називають документальною, нефікційною прозою або літературою факту, позаяк в їхню основу покладено документальні матеріали, особисті враження наратора, змодельовані у форматі вільного викладу [6, с. 25].

Л. Король слушно зауважила, що «в них осенсовується комплекс реальних подій, який забезпечує постання образу

суб'єкта спогадів у всій складності обставин та поведінкових, учинкових на них реагувань, або ж, навпаки, означений образ висвітлюється в межах якоїсь однієї буттєвої обставини [3, с. 142]. Спомини членів родини І. Бабича, колег із професійного середовища митця, його вихованців неодноразово ставали об'єктом наукового зацікавлення дослідниці, яка вбачає їхню цінність для повноаспектного осмислення постаті в можливості отримати об'єктивну інформацію про оточення та історичну добу.

Грунтуючись на аналізі матеріалів низки проведених красназвнич розвідок, на опрацюванні текстів спогадового дискурсу, спробуємо доповнити усталені біографічні реконструкції Карлівського періоду життя І. Т. Бабича, зацентрувавши увагу на побуті родини в перші роки проживання в Україні. Особливе місце з-поміж зібраних матеріалів відводимо спогадам Миколи та Любові Нижників, людей, які знали родину Бабичів з моменту приїзду до Карлівки, оскільки жили вони з ними по сусідству. Показовими вважаємо й спогади Валентини Дремлюги – колишньої учениці Івана Трохимовича.

Спостережено, що культура, як і суспільство, ґрунтується на системі цінностей. Змалечку кожна дитина опановує рідну мову і засвоює культуру, до якої належить. Це відбувається в процесі спілкування з близькими людьми, в домашньому середовищі за допомогою вербальних і невербальних засобів. [5, с. 33].

Конкретизуючи цю думку Л. Шаповалова додає, що побут виступає важливою цінністю як у житті особистості, так і у житті суспільства. Він пов'язаний з активною діяльністю людини. З-поміж побутових видів діяльності, які зустрічаються в родинному побуті, науковиця виокремлює домашню працю й сімейне обслуговування; виховання дітей і спілкування в родині; діяльність у вільний час тощо [8, с. 120].

У вересні 1947 року родина Бабичів оселилась у селищі Карлівка на Полтавщині. Неочікувана зміна етнокультурного середовища для Жана Бабича, так само, як і для його молодшого брата Жака, стала серйозним викликом. Звісна

річ, хлопців шокувало рішення батьків переїхати на постійне проживання в Україну.

Згадуючи про той час, М. Нижник повідомив кілька цікавих фактів. До приїзду «французів» у Карлівці готувалися. Спершу їх поселили в конторі колгоспу, а потім для них було зведено «великий будинок» у кінці вулиці Заводської, який був добротним, помітно кращим за ті, в яких жили пересічні карлівчани. Оповідач констатував факт розгубленості Бабичів, котрі були збентежені тими умовами, в яких опинилися. Однак жоден із них ніколи не виявляв незадоволення, ніколи ні на що не скаржився. Воно й зрозуміло, Карлівка після війни виглядала так, як і більшість міст у країні: зруйновані будівлі ще не скрізь відбудовано, економічна ситуація потребувала розв'язання низки проблем, соціальна сфера в занепаді. Після дощу вулицею можна було пройти хіба в гумових чоботах, електроенергія, радіо з'явилися тільки в 60-х роках, тому про звичні для «французів» зручності не було й мови. Їхні сподівання потрапити в нормальні умови не справдилися.

Більшості сучасників повоєнне життя й одяг запам'яталися в сіро-зелених кольорах. Мешканці міст і сіл носили шинелі, тілогрійки, гімнастерки, в яких повернулися з фронту, а також вбрання, перешите з них. Звичними були куфайки та військові кирзові чоботи. Верхній одяг та взуття було придбати найважче, тому жінки часто перелицьовували старі пальта й довоєнні костюми, шили сукні з парашутів, гардин, брезенту. ... Святковий одяг зазвичай шили на замовлення в ательє та вдома з дешевих тканин, таких, як ситець, штапель, сукно, сатин, саржа. Мрією кожної господині 1940-х – початку 1950-х років була трофейна швейна машинка «Зінгер». Придбання відрізу на пальто чи плаття сприймалося як великий здобуток чи важлива подія [2, с. 134].

Примітно, що тоді чоботи носили і жінки, і чоловіки. Модельне жіноче взуття взагалі було рідкістю, дозволити собі таке могли хіба що заможні столичні пані [1, с. 636].

Миколу Федоровича подивовував той факт, що хлопці-Бабичі приїхали в Україну, зовсім не знаючи української мови. Як відомо, у краї свого дитинства й отрочтва Жан, крім французької, встиг досконало вивчити німецьку, польську, англійську, латину, розумів носіїв чеської, болгарської, сербської, деяких інших європейських мов, проте в цьому широкому мовному діапазоні не було української [4, с. 28]. «Але пройшло не так багато часу й Іван заговорив українською не гірше за нас. Він був дуже наполегливим, завзято вивчав українську мову, багато читав, навчаючись спершу у вечірній школі, а потім у Карлівському ремісничому училищі», – оповідав далі Микола Федорович.

Любов Нижник пригадує, що «всі Бабичі дуже відрізнялися від жителів Карлівки. І перш за все тим, як вони вдягалися: вишукано, стильно. Виготовлений з добротних тканин одяг був ідеально підігнаним, різні кольори гармонійно дібрані, прикраси відповідали ситуації. На них дивилися, як на артистів...». Микола Федорович детально описав брунатний костюм, сорочку, краватку, черевики Івана Трохимовича, – так уже це йому закарбувалося в пам'яті.

Уході спілкування з'ясувалося, що у Франції все по-іншому. «Так, щонеділі ми йшли на міський ринок, щоб зробити необхідні закупки, й те дивувало Івана, бо у Франції молоко їм приносила молочниця, та й інші потрібні продукти так само можна було замовити». А ще Микола Федорович, який на той час був школярем, дуже радів кожній можливості побувати у Бабичів удома. Його батьки товаришували з батьками Івана та Якова.

Будинок Бабичів було умебльовано так, що хлопчик почувався там, ніби в музеї (меблі та інший скарб родина привезла з Франції), та найбільшою дивиною була велика кількість книг, альбомів, закордонних журналів. Неймовірно якісний папір, вражаючі ілюстрації... Для хлопчика було щастям потримати їх у руках, відчути на дотик. Особливо любляв розглядати листівки та фото Осера, Діжона, Парижа й воднораз слухати коментарі котрогось їх хлопців.

Старша за брата Любов Федорівна – ровесниця Жана, тож її з братом запрошували на Дні народження й інші свята. З її слів, карлівські хлопці та дівчата були вражені тим, як Бабичі приймали гостей. У призначений час ошатно вдягнені, усміхнені Іван та Яків зустрічали їх біля воріт, супроводжували до будинку, де якийсь час розважали розмовами, а потім господиня запрошувала всіх до столу. «Їхні хлопці були настільки вихованими, гречними, розумними, начитаними, що слухати їх можна було годинами й це не втомлювало, бо було цікаво. Особливим був Іван. Він так багато знав, що ми не йняли віри: як узагалі таке можливо, як юнак може мати настільки різнобічні знання». А їхні манери за столом! Природні, красиві рухи. Розуміння, як користуватися тим чи тим предметом. А щодо частування, то «більше запам'ятався навіть не смак страв, а те, як було сервіровано стіл: ідеально випрасувані скатертини, елегантні серветки, а вже посуд... Подібного ми ніколи не бачили. Це було так розкішно, так приголомшувало. Ми ж чудово розуміли, що вони зовсім інші люди, з іншого світу, проте у ставленні до нас вони завжди були приязними, відкритими й щирими».

Бабичі з повагою ставилися до праці. Іван одразу розпочав трудову діяльність спочатку учнем токаря Жовтневого цукрозаводу (1947), згодом електриком (1948) на Карлівському цукрозаводі. Коли ж на Ланнівський цукрокомбінат надійшло імпортоване з Німеччини технічне обладнання, то переклав технічну документацію.

Відомо, що вдалий досвід надихнув перекладача-початківця на вступ до Московського університету імені Патріса Лумумби, де за чотири місяці навчання екстерном той виборов право на викладання латини, німецької, французької, польської мов у загальноосвітніх школах. У 1952 р. він розпочав педагогічну діяльність [4, с. 14]. До 1962 педагог-початківець викладав німецьку мову в Карлівській середній школі № 3, пізнаючи тонкощі педагогічної майстерності.

Зі слів О. Коляструк, Спортивні змагання (особливо футбольні матчі, легкоатлетичні, гімнастичні турніри, лижні кроси) домінували у виборі дозвілля всіх вікових категорій громадян, а не лише молоді. А від кінця 1950-х рр. популярності серед молодіжної аудиторії набули подорожі, мандрівки до туристичних таборів у Карпати й на Кавказ [2, с. 3].

Іван Бабич завжди був фізично загартованим, займався спортом, тому залюбки долучався до участі у спортивних заходах, а своїм прикладом заохочував до здорового способу життя й своїх учнів.

Студент факультету історії та географії ПНПУ імені В. Г. Короленка, Олег Захаржевський взяв інтерв'ю в Дремлюги Валентини Василівни, колишньої вихованки Івана Трохимовича. Жінка із захопленням описала, яким відомим у Карлівці спортсменом був її вчитель, як вони вболівали за нього на селищному стадіоні, де проходила Спартакіада і де він став переможцем з бігу.

Щирість, ерудованість, доброта молодого вчителя, прочитується зі спомину про подорож до Канева. Валентина Василівна, не стримує емоцій: «Якою дивовижною і незабутньою подією стала ця мандрівка для кожного учасника. То були особливі відчуття! Ми їхали потягом, пливли на пароплаві, спали в наметах, рибалили, варили юшку та пили запашний трояндовий чай, – і все це зорганізував для нас наш Бабич». З її слів Іван Трохимович був «відмінним екскурсоводом, мав рідкісний дар оповідача, розповідав багато цікавих історій із неймовірними подробицями, невідомими раніше фактами, красивими легендами, які закарбувалися в пам'яті на все життя».

Отже, постать І. Бабича як професіонала і як людини з багатьма чеснотами, з чіткою життєвою позицією і готовністю переборювати труднощі, докладаючи надзусилль для втілення задуманого, розкривається новими гранями у текстах спогадового дискурсу.

References:

1. Вронська Т., Гальченко С. Обличчя визволених міст України після окупації і життєві стратегії городян (1943–1945 рр.). *Україна в Другій*

- світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси / відп. ред. О. Є. Лисенко. К. : Наукова думка, 2011. Кн. 2. С. 631–660.*
2. Коляструк О. А. Повсякденне життя українського суспільства у перші повоєнні роки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Історія»*. Вип. 20. 2012. С. 131–136.
 3. Король Л. Л. Інтелектуал, гуманіст, культурник: постать Івана Бабича в рецепціях сучасників. *New Horizons of Philological Science : collective monograph*. Riga, Latvia : “Baltia Publishing”, 2021. С. 141–168. 442 с.
 4. Король Л. Л., Кришталь Н. А, Черчата Л. М. Слово про Івана Трохимовича Бабича : історико-біограф. нарис. Полтава : РВВ ПНТУ, 2010. 64 с.
 5. Крищук Д., Бакланова Н. М. Роль культурних цінностей у формуванні особистості. *Матеріали XXV наукової конференції здобувачів вищої освіти «Історичний досвід і сучасність»* : зб. наук. праць. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2019. № 37. С. 33–39.
 6. Онищенко О. Поетика мемуарної прози письменників української діаспори другої половини ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Черкаси, 2019. С. 25.
 7. Розман І. І. Розвиток педагогічної біографістики в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Мукачєво ; Тернопіль, 2021. 614 с.
 8. Шаповалова Л. О. Основні концептуальні підходи щодо тлумачення поняття побуту у суспільствознавчій думці. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2010. № 43. С. 115–122.

Summary: *The article deals with the texts of the memoir discourse focused on the life of the Babych family in the first years of their stay in Ukraine. It supplemented the established biographical reconstructions of Karlivka period of the famous translator and teacher Ivan Babych.*

Keywords: *memoir discourse, everyday life, Ivan Babych, Valentyna Dremliuha, Mykola Nyzhnyk, Liubov, Nyzhnyk,*